

TANKER OM GRØNLANDS KULTURELLE SKÆBNE

Af fru museumsinspektør *Maliaraq Vebæk*

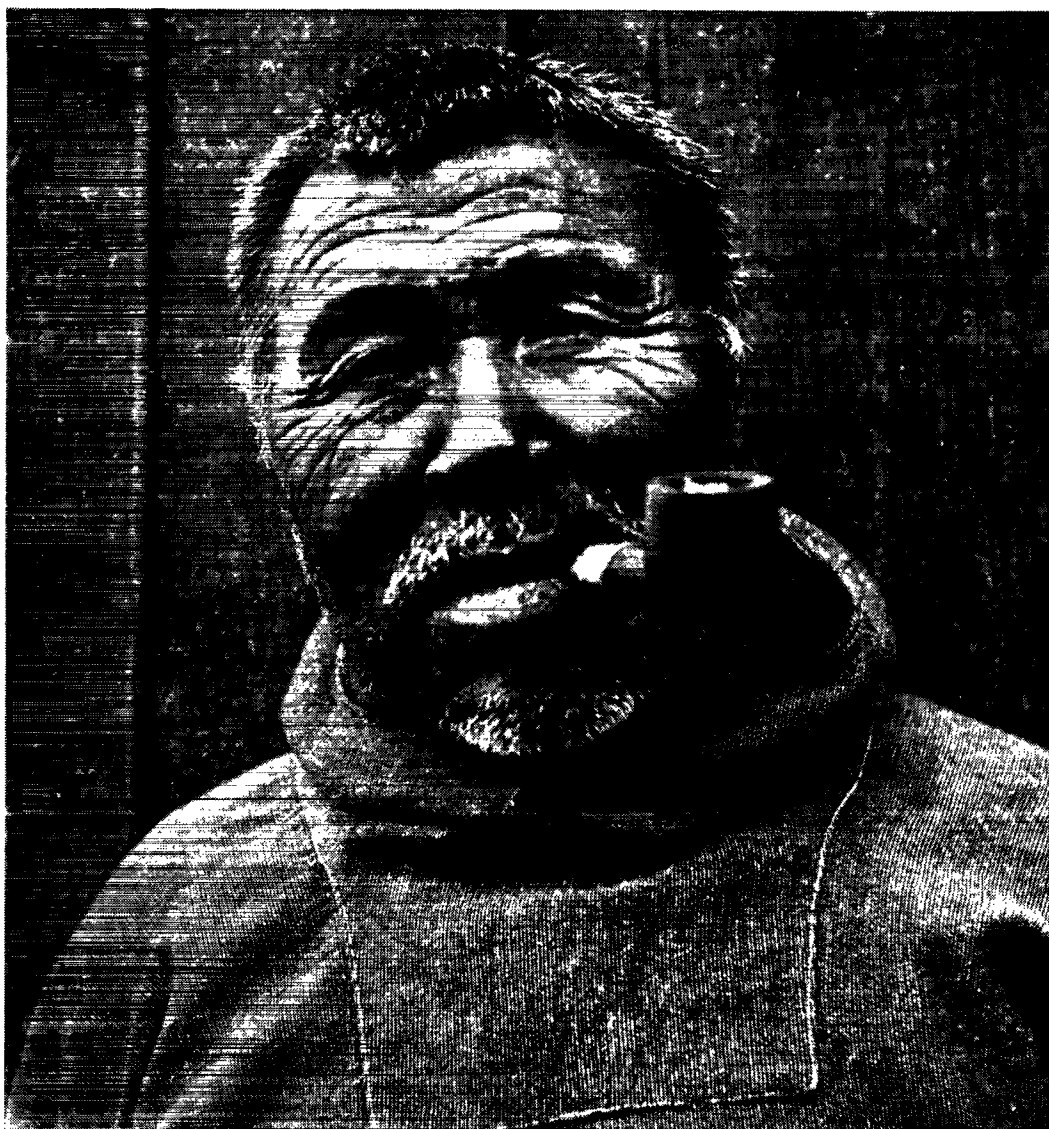
Ved Det grønlandske Selskabs møde i februar indledte Frederik Nielsen en interessant diskussion over emnet: Grønlands kulturs skæbne i dag. Ved at høre Frederik Nielsen og de følgende talere dukkede lysten op til også at være med i diskussionen, fordi dette emne ikke er fremmed for én, men tværtimod et emne, som man har været optaget af snart i mange år. Der blev sagt så meget klogt og rigtigt både af indlederen og af de første, der kom med indlæg til diskussionen, at man kunne fristes til at sige, at der jo sådan set ikke er mere at føje til. Og dog spørger man, om ikke det var værd at komme frem med de tanker, som fylder én, tanker, som vil frem, fordi man selv tror på dem.

Hvad er det så for tanker? Der er sikkert dem, som vil finde, at tiden ikke er moden til at forsøge at realisere disse tanker. Men under en diskussion må der lyttes til alle forskellige forslag, særlig når man har et så alvorligt problem at behandle som det at bevare og udvikle den grønlandske kultur. Et alvorligt spørgsmål, som må løses med forstand og varsomhed, men ingen umulig opgave. Hvem skal prøve at løse opgaven? Det skal grønlænderne selv i samarbejde med danskerne. Men man kan ikke sætte en hvilken som helst grønlænder til opgaven, lige så lidt som man kan tage hvem som helst blandt danskerne. Der skal egnede folk til, folk som har den rette interesse og forståelse for sagen. For at få det bedste resultat ud af arbejdet, skulle man tro, at man må begynde helt fra bunden. Det vil sige ved skolen. En vel tilrettelagt skoleundervisning må være grundlaget for at få et folk, som må blive egnet til arbejdet, som har en ægte interesse, og som ønsker at bevare og udvikle landets egen kultur.

Grønlænderne selv må uddannes og udvikles i *Grønland*. De må have rod og fodfæste i det land, som de senere hen i livet skal leve og arbejde i. Kunne skolerne i Grønland - også de højere skoler - gøres lige så gode som de danske skoler her nede, ville det være det bedste for Grønland og grønlænderne. De ville således ikke behøve at rejse langt bort og i lang tid for at få en tilfredsstillende uddan-

nelse. Uden at ville beklage mig, vil jeg sige, at jeg nu synes, at mine jævnaldrende og jeg i sin tid rejste for tidligt ud fra vort land for at videreuddanne os: kort tid efter konfirmationen - i den periode af ens liv, hvor man er allermest modtagelig for påvirkning udefra. Og mens man opholder sig i Danmark i 4-5 år, måske mere, og suger alt det nye nye og spændende til sig, glemmer man ganske, at ens udvikling *som grønlænder* faktisk standser fra det øjeblik, man efter ankomsten til Danmark kommer på en skole eller i et dansk hjem. Bl. a. undervurderer man den tid, den unge grønlænder må bruge her i Danmark blot for at følge med sine kammerater. Han opdager, at hans dansk er meget mangelfuldt, og han må bruge ekstra tid for at vænne sig til de mange nye udtryksmåder. Han opdager, at han og hans kammerater ikke har brugt samme bøger, har ikke hørt samme eventyr og historier og aldrig læst de drengebøger, som hans danske kammerater kender som en selvfølge. Samtidig må han lære og sætte sig ind i dansk tankegang og danske livsvaner, som er forskellige fra de tilsvarende grønlandske. Han har sit mål: Han skal have samme afgangseksamen som sin danske kammerat. Er der så nogen, som kan undre sig over, at der ikke bliver plads eller tid også til udviklingen som grønlænder. Selv mærker han det først, når han vender tilbage til Grønland. Han er ikke blevet dansk i fraværelsens år, på den anden side er han kommet bort fra dem deroppe. Han møder vanskeligheder, måske allerede den første dag. Han er for ung og slet ikke klog nok til at prøve på at forstå sine landsmænd, der stiller store forventninger til ham. For nogles vedkommende kan hjemkomsten måske få dette forløb: Hans familie venter ham glade med en festlig modtagelse, stort kaffemik, ølmik og måske dansk frugtvin som det bedste traktament. Men - hvor skal han sove? Jo, sammen med de andre i den ene ende af husets to stuer. Familien tænker slet ikke på eller er slet ikke klar over, at han i Danmark har haft sit eget værelse. Er her et vaskerum, et toilet? Nej. Som barn tænkte han aldrig på disse mangler ved hjemmet, nu ser han blandt andet det. Viser han den mindste utilfredshed, kan han risikere at blive beskyldt for at være for fin til sit gamle hjem. Jo, for den unge hjemvendende grønlænder er det svært at finde den rette balance. Denne fremstilling sætter måske sagen lidt på spidsen, men der skal nok være en eller anden, som vil nikke genkendende til den før beskrevne hjemkomst. Heldigvis er der en del grønlændere, som får egen bolig som danske tjenestemænd, når de kommer tilbage til Grønland med en god uddannelse; og der er heller ikke så få, der har store og gode hjem at komme tilbage til. Men alle har de et problem, som kun de selv kender. Og måske derfor kommer længslen efter Danmark, landet som har givet dem de bedste ungdomsår.

Hvis nogen finder, at jeg er kommet for langt bort fra emnet: Bevarelsen og udviklingen af den grønlandske kultur, da vil jeg sige, at jeg har den tro, at lyk-



Gammel fanger fra Kangeq ved Godthåb.

Foto: Vebæk

kelige mennesker kan arbejde med større interesse for deres lands historie og kultur, og dette gælder naturligvis også grønlænderne. De unge kan ikke udføre et tilfredsstillende arbejde, hvis de hele tiden længes efter et andet land og deres ungdomsvenner der. Her mener jeg så at være nået tilbage til mit udgangspunkt: Lad de unge grønlændere få deres uddannelse oppe i deres eget land og lad dem så vidt muligt udvikles deroppe, så de lærer deres fædreland og dets sprog fuldt ud at kende, så de får deres venner blandt landsmænd, før de som voksne rejser

til Danmark for at supplere deres kundskaber. De skulle da have mulighed for at have en ægte interesse og forståelse for bevarelsen af Grønlands særprægede kultur.

Praktikere og finans eksperter vil straks sige, at det ikke er muligt at oprette et gymnasium i Grønland nu. Det er for dyrt, og eleverne kommer til at mangle for meget med hensyn til udviklingsmuligheder åndeligt set. Men da er det, man fristes til at spørge: Er det da ikke dyrere at gøre flere unge grønlændere splittede i sindet? For vi bliver splittede i sindet, når vi efter så lang tids ophold i Danmark ikke længere kan undvære de goder, som Danmark har lært os og givet os, samtidig med at længslen efter Grønland altid brænder i os.

Da det grønlandske seminarium i sin tid begyndte sin virksomhed, svarede det heller ikke til de danske hernede. Alligevel uddannede det en mængde gode katteketer og grønlandske præster. Netop gode grønlandske mænd. Jeg nærer den største ærbødighed for vore fædre, som var de rette mænd for Grønland, uden at mange af dem har sat deres ben i Danmark. Udviklingen gjorde, at vi, døtre og sønner af de udmærkede mænd, ville og måtte lære mere, måtte rejse langt bort for at hente lærdom til dem, som måtte blive deroppe. Men når det nu har vist sig, at vi er så begærlige, at vi ikke vil nøjes med at lære af Danmark, men også vil eje Danmark med foruden Grønland, ja, så er det, ligesom om noget er gået i stykker, for det er uhyre svært at have to fædrelande. To så forskellige lande, to lande som ligger så langt fra hinanden som Danmark og Grønland. Derfor, hvad gjorde det, om et gymnasium i dag i Grønland kom til at mangle noget, hvis blot det kunne gøre grønlænderne lykkelige? Om 100 eller 200 år kommer det nok til at svare til det danske. 100 år er ingen tid målt med historiens ur. Man hører ofte beklagende bemærkninger om, at for mange grønlændere ønsker at forblive i Danmark. Jeg tror, man fik flere hjem til Grønland igen, hvis de unge ikke rejste for tidligt ud.

Lad mig vende tilbage til hovedemnet: Den grønlandske kultur, som vi vil bevare og udvikle. Men hvordan gør vi det bedst? Blandt andet må, således som det allerede er fremhævet af Frederik Nielsen, de gamle grønlandske sagn og fortællinger indgå i undervisningen. Det er forbavsende få unge grønlændere, der kender de ellers så interessante sagnfortællinger. Selv de klassiske sagn om Kags-sagssuk og Aqigssiaq kendes af de fleste kun af navn, i bedste fald blot i store træk. Også gamle grønlandske skikke og særprægede lege vil det være interessant at kende mere til.

I de 12 år, der er gået siden krigen sluttede, er der sikkert sket meget store forbedringer i skoleundervisningen. Det er ikke muligt for os, der ikke har haft kontakt med skolearbejdet deroppe i alle disse år at sige, hvordan det bør være.



Sydgrønlandsk fjord i Julianehåb distrikt.

Foto: Vebæk

Vi kan kun spørge, og blandt andet kunne vi lide at vide, om der foretages årlige skoleudflugter til bopladser og fangstpladser, hvor der endnu findes de mere primitive grønlændere, som også kender noget til de gamle grønlandske skikke? På sådanne ture havde skoleeleverne mulighed for at lære sælfænsning, skindberedning og lignende på stedet. Ligeledes må det være en selvfølge, at der på de store skoler findes et fuldstændigt sæt kajakredskaber til undervisningsbrug. Skindsyning og skindbroderi måtte også indgå i håndarbejdstimerne, hvad der måske er tilfældet allerede. Og lad os gå mere i grønlandsk præget påklædning. Jeg ved godt, at det er meget dyrt at lave den grønlandske nationaldragt, og at skind er blevet vanskelige at få, men måske skulle man begrænse salget af skindarbejder til færre og bedre varer og derved få skind til kamikker og bukser. Vi må gå mere i anorakker, også pigerne. Det ville måske ikke se så dårligt ud med silke-anorakker til unge piger i stedet for almindelige silkebluser. Lad os lave og gå meget mere med grønlandske smykker af ben og perler. Jeg tror, at man skulle gøre grønlandsk præget påklædning til mode i Grønland. Kunne man overbevise pigerne om det, skulle de nok komme med. Jeg har den teori, at hvis man følte

sig mere grønlandsk - også i påklædningen - kunne interessen for alt, hvad der er grønlandsk, herunder landets historie, måske også vågne hos de ganske unge.

Det er nu så glædeligt og interessant, at vi har fået forbindelse - omend kun lige begyndt - med Nordamerikas eskimoer, vore nærmeste stammefrænder. Samtidig forbavser det én at høre, at de står så meget tilbage i udvikling i forhold til os i Grønland. De har heller ikke haft Danmark som værge. Man nærer allerede søsterlige følelser for dem derovre og får lyst at spørge lille mor Danmark, om vi ikke nok må komme rigtig meget sammen med dem. Vi har sikkert meget hver for sig, som vi kan lære hinanden. Hvis de derovre har mer tilbage af den oprigtighed, som et primitivt menneske som regel er i besiddelse af, end vi har i Grønland i dag, så ville det sikkert være sundt for os, om vi sluttede os til dem på dette punkt. Endnu er der grønlændere, som siger deres mening lige ud, hvad enten den er behagelig eller ej, men de bliver færre og færre. Denne umiddelbare og åbne tale- og væremåde, som vore forfædre evnede, er vi i gang med at miste, fordi vi er så optaget af at blive civiliserede og få civiliserede skikke, som måske ikke på alle måder passer til Grønland. Endnu er naturen den stærkeste, så lad os være naturlige så længe som muligt.

Det er uhyre spændende at lære vore eskimo-naboer at kende og se, hvad vi kan lære af dem, og hvad vi eventuelt kan lære dem. Måske kunne de engang ad åre komme over til os, hvis de skulle få det for trangt derovre. Vi synger ganske vist, at Grønland med sit „hvide hår“ er et gammelt land, men jeg har nu min egen forestilling om, at Grønland er så ungt et land, at det knapt nok er kommet helt ud af svøbet. Engang om tusinder af år, når andre lande er blevet gamle og trætte, så ligger Grønland måske - næsten uden indlandsis - rigt og lykkeligt med særpræget befolkning. Jeg kan blive i helt godt humør ved tanken! Og hvor spændende er det ikke for Danmark, som er ved at omdanne og oplære det unge land. Men hvilket ansvar har Danmark ikke derved!

Undertiden føler jeg, at jeg har levet flere liv. Jeg er født og opvokset på en lille boplads, hvor der kun boede ca. 25 familier. De levede udelukkende af sælfangst og fuglejagt. Min fader, som ellers også var en fin kajakroer, var ikke fanger, men overkateket og bestyrer af den lille butik. Når man er vokset op på sådan et lille sted, kan man sommetider tage sig til hovedet og spørge: „Er det virkelig dig, der med stærke barndomsdrømme om at komme til Danmark, nu er blevet en ganske almindelig dansk husmoder?“

Frederik Nielsen beklager sig over, at der i dag ingen grønlændere er, der skriver så gode digte som den forrige generation. Mon ikke vor undskyldning er den, at vor udvikling er gået for hurtig. Det er ikke fremmende for gode og rolige skribentarbejder, som vore fædre præsterede dem. Men måske kan også vi blive

modne til at skrive gode digte, når blot vi er blevet noget ældre og har fundet roen igen!

Når man er blevet fastboende i Danmark - og vi er dog mange, der er det i dag - så savner man tit åndelig forbindelse med Grønland. Jeg beklager som Frederik Nielsen, at Grønlandsministeriet er det eneste åndehul for grønlandsk kultur i København i dag, når så mange grønlændere lever hernede. Vi har meget lidt mulighed for at dyrke den grønlandske kultur. Foreningen „Kalatdlit“ er blevet for stor til denne specielle opgave. Man savner en lille klub, hvor vi grønlændere kan samles for at tale om grønlandske emner og udveksle meninger; et sted, hvor vi ved gensidig hjælp kan berige vor viden, ikke blot om vort lands kultur før og nu og i fremtiden, men også om europæisk kultur, specielt dansk. Vi kunne også lære mere at lytte til den højere musik for at kunne glæde os over den. Her kunne vi måske genfinde roen, der flygtede for vor iver. Men hvor? Og hvem kan begynde.

Hvis nogen har orket at læse denne lange artikel, vil de måske få det indtryk, at man vil beklage sin egen stilling. Jeg vil ikke ombytte min tilværelse med en anden; men man har det ikke helt nemt med sig selv, når man græder af glæde ved gensynet med Grønlands barske fjelde, og græder igen, når man efter et års ophold deroppe hører radioen spille: „Der er et yndigt land.“